

Dopady pandemie COVID-19 na předškolní vzdělávání ve vybraných zemích Evropy s akcentem na přípravu dětí k zahájení povinné školní docházky

Alena Srbená, Veronika Gajdová

Abstrakt: Článek představuje design výzkumu, který se zabývá pandemií COVID 19 v kontextu předškolního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy. Blíže se výzkum zaměřuje na opatření proti šíření COVID 19 a jejich dopad na funkce a podmínky předškolního vzdělávání s akcentem na přípravu dětí k zahájení povinné školní docházky. Tento článek představuje teoretická a metodologická východiska výzkumu, cíle, výzkumné otázky, harmonogram výzkumu a jeho přínos.

Klíčová slova: předškolní vzdělávání, pandemie COVID 19, funkce a podmínky předškolního vzdělávání, příprava dětí k zahájení povinné školní docházky.

Úvod

Současné předškolní vzdělávání vychází z osobnostně orientovaného modelu výchovy a vzdělávání a pokládá základ pro celý budoucí život každého z nás, s tím také souvisí i cíle předškolního vzdělávání, jak deklaruje např. UNESCO:

„Předškolní vzdělávání je více než příprava na základní školy. Zaměřuje se na celostní rozvoj dítěte jeho emocionálních, kognitivních a fyzických potřeb směřující k vytvoření pevného a širokého základu pro celoživotní učení a spokojený život. Předškolní vzdělávání má možnost vychovávat pečující, schopné

a odpovědné budoucí občany.“ (Early childhood care and education (unesco.org))

V kontextu České republiky definuje základní cíle RVP PV (2018, s. 10): *Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají.*

Předškolní vzdělávání je zaštiťováno institucemi, nejčastěji se v mezinárodním kontextu jedná o mateřské školy, které plní řadu důležitých funkcí. Úspěch dosažení cílů a naplňování funkcí institucionalizovaného předškolního vzdělávání, je determinováno podmínkami vzdělávání, které jsou vytvářeny v souladu s platnými legislativními dokumenty a také vychází z podmínek a zvláštností, které panují v dané zemi.

V souvislosti s pandemií se i předškolní vzdělávání a jeho organizace potýká s nelehkou situací. Jednotlivé státy zavádějí různá opatření a omezení, která mají přispět k omezení šíření nákazy. To s sebou samozřejmě nese i změny ve vzdělávání dětí předškolního věku. Opatření se dotýkají chodu předškolních institucí, mění se požadavky na učitele, a samozřejmě výrazně zasahují do života rodin dětí a jejich rituálů.

To vše s sebou nese řadu otázek jako např. zda je možné plně respektovat stanovené podmínky vzdělávání? Jsou mateřské školy schopny plnit stanovené cíle? Jsou funkce mateřské školy zachovány a naplňovány, a to zejména funkce vzdělávací, nebo se mateřské školy uchylují hlavně k funkci pečovatelské? Právě poslední otázka nabývá na důležitosti v kontextu přípravy dětí v poledním roce předškolního vzdělávání na vstup do základní školy. Těmito i dalšími

otázkami se hodláme v předkládaném výzkumném šetření zabývat.

1 Základní východiska a představení projektu

Předkládaný projekt se zabývá aktuální pandemickou situací a jejím dopadem na předškolní vzdělávání ve vybraných zemích Evropy, které blíže definujeme ve výzkumném designu. V rámci projektu se zaměřujeme na úroveň ISCED 020, klasifikace z roku 2011 (<http://www.nuv.cz/isced>), tedy preprimární vzdělávání (*pozn. v rámci projektu se přikláníme k pojmu předškolní*), které tvoří bázi klasifikace

a má nemalý vliv na položení základů pro celoživotní učení.

Ve výzkumném šetření se dále chceme zabývat **funkcemi mateřské školy**. Domníváme se, že vlivem zaváděných opatření není vždy možné plně funkce zachovat a naplňovat. Tento fakt se může významněji odrážet v přípravě dětí k zahájení povinné docházky, s čímž může růst riziko nárůstu odkladů povinné školní docházky, či potíží při adaptaci dětí při vstupu do základní školy.

Sledované funkce dle Šmelové (2006, s. 119):

- Pečovatelská: odborná péče, děti jsou vedeny k sebeobsluze, péči o své zdraví i okolí.
- Vzdělávací: probíhá harmonický rozvoj dítěte, jeho osobnosti, učení
a poznávání, díky tomu jsou vytvářeny předpoklady pro další vzdělávací cestu jedince.
- Socializační: druhotná socializace a velice úzce navazuje na výchovu rodinnou.
- Integroační: pokládání základů klíčových kompetencí, a vytváří tak předpoklad pro celoživotní učení.

- Personalizační: podpora individuality každého dítěte.

V kontextu vzdělávací funkce mateřských škol se blíže zaměříme na **poslední rok předškolní docházky a přípravu dětí na vstup do základní školy** - ISCED 100, jelikož si pokládáme otázku, zda zaváděná opatření kvůli šíření COVID-19 v oblasti předškolního vzdělávání tuto funkci a její naplňování nenarušují. Jak se shodují autoři zabývající se tímto tématem např. Kořátková, 2016; Opravilová, 2016, pro děti znamená vstup do základní školy velkou životní změnu a je nezbytné je na to systematicky připravovat a na základě odborné pedagogické diagnostiky sledovat jejich pokroky, toto vše zabezpečuje mateřská škola a erudovaní předškolní pedagogové.

Nezbytné pro realizaci výzkumu je také definovat **podmínky předškolního vzdělávání**. Pro potřebu výzkumu byly zvoleny podmínky Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a to: věcné, životospráva, psychosociální, organizace, řízení mateřské školy, personální a pedagogické zajištění, spolupráce rodičů (RVP PV, 2018).

1.1 Metodologická východiska

Pro potřeby projektu budeme vycházet ze **srovnávací pedagogiky**, ta může využívat jak kvantitativní, tak kvalitativní metodologii. Pro potřeby našeho výzkumného šetření se přikláníme ke kvalitativní metodologii, kterou specifikujeme níže v této podkapitole.

V kontextu předkládaného projektu se přikláníme k definici srovnávací pedagogiky: *Multidisciplinární obor, zkoumající a srovnávající vzdělávací systémy a procesy, jejich determinující faktory a efekty na různých úrovních reálné existence (od individuální a lokální přes národní až po globální), z aspektů různých skupin a společností v širším kontextu (historickém,*

kulturním, etnickém, ekonomickém, politickém) sociálního systému a jeho subsystémů. (Walterová, 2006, s. 18)

Průcha (2006) dále vymezuje předmět srovnávací pedagogiky, jímž je srovnání vzdělávacích systémů a jejich dílčích aspektů (také vzdělávací fenomény), který jsme pro potřeby našeho výzkumného šetření vymezili následovně:

- Školská legislativa a vzdělávací politika
- Řízení a financování školství
- Struktura školských systémů, jejich kvalita a výsledky
- Uspořádání školního roku
- Personální zajištění a kvalifikace pracovníků ve školství
- Podmínky vzdělávání
- Kurikulární dokumenty a jejich obsah
- Vzdělávací cíle, didaktické metody, pomůcky, účastníci edukačního procesu
- Rodina a škola

Walterová zdůrazňuje, že pro komparaci je nezbytné dodržet **dva základní faktory, a sice místo a čas**. Všechny fenomény, která budou analyzována a následně komparována, musí být zasazeny do konkrétní lokality – např. světadílu, státu apod., komparace musí charakteristiky daných lokalit respektovat. Neméně důležitý je faktor času, kdy studie mají buď synchronní, nebo diachronní povahu. Synchronní se pojí a aktuálním současným děním, diachronní se váže buď k minulosti, nebo naopak budoucnosti. (Walterová (1966) in Dvořák, D. a kol. 2015)

Dále byla zvolena **metodologické triangulace v rámci kvalitativního designu**. Metodologická triangulace umožňuje kombinovat více metod v rámci jednoho výzkumu s tímž cílem. Zvolení tohoto postupu také přispívá k validitě výzkumného šetření. (Hendl, 1997)

Pro naše potřeby bylo vhodné použít *sekvenční triangulaci*. Ta je využívána v případech, kdy jsou výsledky jedné metody podstatné pro další metodu. (Hendl, 1997) V případě výzkumného šetření se jedná o metody: obsahová analýza textu a případová studie, takto nastavená metodologická triangulace odpovídá i následující specifikaci úrovní výzkumného šetření viz 1.2

1.2 Úrovně výzkumného šetření

Výzkumné šetření bude řešeno na dvou úrovních vycházející z metodologické triangulace.

1. Úroveň obecná: analýza a komparace zaváděných opatření proti šíření COVID-19 ve vybraných zemích Evropy a jejich dopad na předškolní vzdělávání s akcentem na přípravu dětí k zahájení povinné školní docházce.

Použitá kvalitativní metodologie: obsahová analýza textu s cílem analyzovat, objasnit, identifikovat textový dokument. Předmět analýzy jsou textové dokumenty vztahující se k formulovanému zaměření výzkumného šetření. V rámci této metody bude dále využito vytváření analytických kategorií. (Miovský, 2006) Výsledná analyzovaná data z každé země budou následně komparována v souladu s principy srovnávací pedagogiky.

2. Úroveň konkrétní: případové studie konkrétních mateřských škol ve vybraných zemích Evropy v kontextu dopadů zaváděných opatření proti šíření COVID-19 na předškolní vzdělávání s akcentem na přípravu dětí k zahájení povinné školní docházce.

Použitá kvalitativní metodologie: případová studie.

Objekt našeho zájmu je konkrétní případ, tedy jedna mateřská škola v konkrétní evropské zemi.

Z každé země bude na základě stanovených kritérií vybrána jedna mateřská škola a na ní bude vypracovaná případová studie, bude sledováno a analyzováno, jak se opatření do života konkrétní školy promítají, jaký mají dopad na podmínky vzdělávání, na naplňování funkcí mateřské školy s akcentem na přípravu dětí k zahájení povinné školní docházky. Případovou studii považujeme za důležitou součást výzkumného šetření, jelikož na konkrétních případech lze vidět dopady pandemie na práci konkrétní mateřské školy ve vybraných zemích.

Konkrétní metodologie jednotlivých úrovní jsou blíže popsány v podkapitolách 2.1 a 2.2.

2 Design výzkumného šetření

V následující část jsou představena společná metodologická východiska a plán pro obě úrovně výzkumného šetření, zvláště jsou blíže konkretizovány metody využití v rámci metodologické triangulace.

Výzkumný problém: Jak ovlivňují a jaký dopad mají zaváděná opatření a nařízení proti šíření COVID-19 na podmínky vzdělávání a plnění funkcí předškolního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy?

Hlavní cíl: Analyzovat a komparovat dopady zaváděných opatření proti šíření COVID-19 a jejich vliv na podmínky vzdělávání a plnění funkcí předškolního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy.

Dílčí cíle:

- Zjistit reaktivitu vybraných zemích na zaváděná opatření v oblasti předškolního vzdělávání.

- Na základě analýzy dokumentů komparovat a vyhodnotit, do jaké míry specifika regionu dané země ovlivňují dopad zaváděných opatření na fungování předškolního vzdělávání.
- Na základě analýzy dokumentů komparovat a vyhodnotit, do jaké míry společenské aspekty dané země ovlivňují dopad zaváděných opatření na fungování předškolního vzdělávání.
- Na základě analýzy dokumentů komparovat a vyhodnotit, do jaké míry jsou naplňovány funkce předškolního vzdělávání s akcentem na vzdělávací funkci a přípravu dětí na zahájení povinné školní docházky v kontextu zaváděných opatření.
- Na základě analýzy dokumentů komparovat a vyhodnotit, do jaké míry jsou ovlivňovány podmínky předškolního vzdělávání v kontextu zaváděných opatření.
- Načerpat z těchto analýz a komparací možnou inspiraci pro podmínky České republiky, získat doporučení pro praxi, propojit zjištěná fakta s přípravou budoucích učitelů mateřských škol, kteří potenciálně na podobné situace budou muset reagovat i v budoucnu.
- Zjistit, jak se opatření promítají do fungování konkrétních škol prostřednictvím případových studií.

Výzkumné otázky:

- Jsou zaváděná opatření v oblasti předškolního vzdělávání vybraných zemích obdobná jak v obsahu, tak v časovém horizontu?
- Mění se zaváděná opatření v oblasti předškolního vzdělávání v závislosti na regionu dané země?
- Mění se zaváděná opatření v oblasti předškolního vzdělávání v závislosti na společenských aspektech dané země?
- Jsou i přes opatření nadále naplňovány funkce předškolního vzdělávání

s akcentem na vzdělávací funkci a přípravu dětí na zahájení povinné školní docházky?

- Jak jsou kvůli zaváděným opatřením ovlivňovány podmínky předškolního vzdělávání?
- Jak se zaváděná opatření odrážejí do každodenní reality a života konkrétních mateřských škol?
- Zjistit, jak se opatření promítají do fungování konkrétních škol prostřednictvím případových studií.

Předmět výzkumného šetření

Analýza a komparace zaváděných opatření proti šíření COVID-19 a jejich dopadů na předškolního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy:

- školská legislativa a vzdělávací politika vztahující se k opatřením v době pandemie
- personální zajištění předškolního vzdělávání v době pandemie
- podmínky vzdělávání v době pandemie
- kurikulární dokumenty, vzdělávací cíle
- funkce předškolních institucí v době pandemie
- rodina a škola v době pandemie

Zdroje dat

Jako východisko pro získání dat budou využity oficiální dokumenty na následujících úrovních:

- mezinárodní úroveň: doporučení a nařízení Světové zdravotnické organizace a Evropské unie v oblasti školství a organizace vzdělávání v době pandemie v Evropě.
- státní: analýzu oficiálních dokumentů, vyhlášek, stanovisek ministerstev, statistikách zpráv, nařízení ve vybraných zemích Evropy.

- lokální: analýza dokumentů konkrétní mateřské školy, na kterou budou navazovat případové studie

Faktor místa dle Walterové (1966), in (Dvořák, D. a kol. 2015)

Plánovaný počet analyzovaných zemí: 4

Metoda výběru zemí – kriteriální: jednotlivé země jsou vybírány na základě stanovených kritériích: regionální (severní, střední, jižní Evropa); společenské dle Walterové (2006) výběr: aspekt historický, kulturní, etnický, sociální. Dalším aspektem ve výběru zemí je i dlouhodobá spolupráce Katedry primární a preprimární pedagogiky, PdF, UPOL s univerzitami v daných lokalitách, což jsou: Universidad Camilo José Cela, MADRID, Španělsko, Uppsala universitet, UPPSALA, Švédsko, Benedek Elek Pedagógiai Kar, Sopron, Maďarsko.

Faktor času dle Walterové (1966) in (Dvořák, D. a kol. 2015)

V rámci výzkumného šetření se budeme věnovat synchronní komparaci

i diachronní komparaci, a to z důvodu, že pandemická situace vznikla v minulosti (v Evropě začátek roku 2020), ale má přesah i do současnosti a dá se předpokládat, že bude ovlivňovat i budoucí vývoj.

Zásady a podmínky nutné dodržet při realizaci komparativního výzkumného šetření:

- Systematičnost a hledání kauzalit
- Pluralita: zkoumání minimálně dvou konkrétních a postižitelných jevů
- Srovnatelnost: mezi jevy musí být podobnosti.
 - o Comparandum – předmět srovnávání
 - o Comparatum – s čím je předmět srovnáván

- Kontextualita: bere v úvahu vývoj a změny v kontextu času
- Vědeckost: využívat adekvátních postupů, metod v souladu s metodologií (Vlček, 2015)

2.1 Metodologie pro 1. obecnou úroveň výzkumného šetření

Zdroje dat: dokumenty na mezinárodní a státní úrovni

Metoda analýzy dat: obsahová analýza textů, která se blíže zaměřuje na tyto aspekty:

- námět: která část reality se stala zdrojem pro vznik dokumentů,
- obsah dokumentu: hlavní sdělení, problém,
- forma textu. (Miovský, 2006)

V rámci vyhodnocení dat budeme použito:

otevřené kódování, které slouží k identifikaci a analýze konkrétních jevů a následná formulace analytických kategorií. Kategorie musí být vyčerpávající, nesmí se opakovat, sledovaný jev je zařazen vždy do jedné kategorie, formulace kategorií by měla být taková, aby stejné sledované jevy byly zařazeny do stejných kategorií, ale různými výzkumníky. (Miovský, 2006)

Analyzovaná data z obsahové analýzy budou dále komparována v souladu s principy a postupy srovnávací pedagogiky.

2.2 Metodologie pro 2. konkrétní úroveň výzkumného šetření – případové studie

Mateřské školy budou vybírány na základě kritériálního výběru: velikost města, ve kterém mateřská škola je, velikost mateřské školy, počet pedagogických pracovníků, počet dětí, zřizovatel.

Zvolená strategie: hledání, popis a vysvětlování vlivu různých faktorů a souvislostí daného případu.

Zvolená varianta: případová studie organizace/instituce

Zdroje dat: dokumentace na lokální úrovni vztahující se k organizaci/instituci, dotazník pro učitele mateřské školy, rozhovor s vedením mateřské školy. (Mioviský, 2006) Vzhledem k panujícím opatřením bude kontakt probíhat elektronickou formou, online setkáním.

Druh případové studie: explanatorní, který vysvětluje daný případ, hledá a rozebírá příčinné řetězce, identifikuje příčiny a důsledky (Mioviský, 2006)

Metoda vyhodnocení dat: kvalitativní kategorizace, kdy jsou data a základě systematického pozorování a hledání pravidelností zařazena do kategorií, následně bude vytvořena vztahová síť mezi zjištěnými kategoriemi (Švaříček, Šed'ová, 2006)

Jednotlivé případové studie budou porovnány a následně dány do kontextu s výstupy z 1. obecné úrovně výzkumného šetření.

3 Organizace a etapy výzkumného šetření

Výzkumné šetření bude realizováno v roce 2021 a bude probíhat v následujících etapách:

Tab. 1 Organizace a etapy výzkumného šetření

Aktivita	Časový kontext	Popis
Vyhledávání dokumentů	Březen–duben	Pro úspěch výzkumného šetření je nezbytné získat relevantní dokumenty a pečlivě je prostudovat
Navázání kontaktu	Duben	Oslovení spolupracujících univerzit a mateřských škol
1. úroveň výzkumného šetření	Květen	Realizace
Vyhodnocení 1. úrovně	Červen	Získaná data budou tříděná a analyzována dle specifik zvolené metodologie
2. úroveň výzkumného šetření	Červenec	Realizace
Vyhodnocení 2. úrovně	Srpen	Získaná data budou tříděná a analyzována dle specifik zvolené metodologie
Komparace a vyhodnocení	Září–říjen	Analyzována data budou komparována a vyhodnocována
Finální vyhodnocení	Listopad	Vyhodnocení výzkumných problémů, stanovených cílů a výzkumných otázek a zhodnocení projektu.
Příprava teoretické studie	Prosinec	Příprava teoretické studie a závěrečné dokumentace

4 Výstupy projektu a jeho přínos

Výstupem projektu bude publikace – teoretická studie obsahující analýzy a komparaci vybraných zemí ve sledované oblasti, studie bude dvojjazyčná česko-anglická z toho důvodu, že se jedná o výzkumné šetření s participací zahraničních partnerů. Tato studie

bude také studijním materiálem pro tuzemské i zahraniční studenty.

Výzkumná zpráva uplatnitelná pro hodnocení RIV.

Výzkumné odborné texty prezentované v zahraničí a v tuzemsku, uplatnitelné pro hodnocení RIV.

Za přínos projektu shledáváme řešení aktuální situace, která se dotýká vzdělávání dětí předškolního věku, dále zapojení zahraničních partnerů, zapojení studentů do výzkumné činnosti, prezentace výsledků výzkumného šetření v České republice i v zahraničí.

5 Etické aspekty

- Řešitelský tým se zavazuje k dodržování následujících zásad:
- Respektuje pravidla vědecké práce, stejně jako svobodné, nezávislé a kritické myšlení.
- Odpovídá za přesnost a správnost průběhu výzkumu, za způsob zpracování dat a za kvalitu prezentovaných dat.
- Provádí výzkum s respektem vůči všem jedincům, kteří jsou přímo či nepřímo cílem zkoumání, a dbá, aby jim nezpůsobil újmu a nepoškodil jejich práva.
- Informuje účastníky výzkumu pravdivě o povaze, cíli a průběhu výzkumu, stejně jako o možných důsledcích výzkumu.
- Získává pro výzkum dobrovolný informovaný souhlas od zkoumaných účastníků a poučí je o jejich možnosti z výzkumu kdykoliv odstoupit.
- Zachovává důvěrnost anebo anonymitu informací získaných během výzkumu od zkoumaných účastníků (týká se jak psaného, tak obrazového materiálu).
- Při výzkumu používá metody sběru dat s ohledem na zachování autorských práv.

- Během výzkumu i po jeho zveřejnění uchovává data a plány výzkumu takovým způsobem, aby nemohlo dojít k jejich zneužití (viz Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů). –
- Zprostředkuje výsledky svého výzkumu zkoumaným účastníkům s respektováním dohodnutého způsobu prezentace.
- Nezveřejňuje výsledky svého výzkumu, pokud by mohlo dojít k poškození práv zkoumaných účastníků. (www.cavp.cz)

6 Výzkumný tým

Tým tvoří 3 erudované akademické pracovnice, 1 studentka Ph.D. obor Pedagogika a 2 studentky NMgr. obor Předškolní pedagogika. Více informací je uvedeno v povinné příloze projektu představující řešitele projektu.

Závěr

Předkládaný projekt bezprostředně reaguje na aktuální dění, dotýkající se našich životů. Současná situace také formuluje případné reakce společnosti na obdobné dění, které se může v budoucnu opakovat a považujeme za nezbytné se na to připravit, tedy mít dostatek podkladů a zkušeností, které nám můžou v budoucnosti pomoci situaci řešit. K tomu má přispět i předkládané výzkumné šetření, které se zaměřuje na oblast předškolního vzdělávání v podmínkách současné Evropy v době pandemie.

Projektová podpora: Číslo projektu: IGA_PdF_2021_034

Seznam literatury

- Early childhood care and education*. [online] [cit. 18.1.2021]. Dostupné na: [Early childhood care and education \(unesco.org\)](http://unesco.org)
- DVOŘÁK, D. et al. *Srovnávací pedagogika: proměny a výzvy*. 1. vydání. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2015. 184 stran. ISBN 978-80-7290-860-8.
- HENDL, J. *Metodologická triangulace v empirickém výzkumu*. Česká kinantropologie 1, 2, s. 75–88. 1997. Praha: Katedra základů kinantropologie a humanitních věd FTVS UK. ISSN 1211-9261.
- ISCED 2011. [online] [cit. 18.1.2021]. Dostupné na: <http://www.nuv.cz/isced>
- KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014. 256 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4435-3.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
- OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika*. Vydání 1. Praha: Grada, 2016. 220 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8.
- PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 263 s. ISBN 80-7367-155-7.
- ŠVARÍČEK, R. ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
- ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: teorie a praxe II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 159 s. Učebnice. ISBN 80-244-1373-6
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online] Praha: MŠMT, 2018. [cit. 18.1.2021]. Dostupné na: <https://www.msmt.cz/file/45304/>
- VLČEK, P. Srovnávací výzkum v pedagogice: některé úvahy o metodologii problémového přístupu. *Pedagogická orientace*, [online] roč. 25, č. 3. 2015, s. 394-412. DOI: 10.5817/PedOr2015-3-39 [cit. 18.1.2021] dostupné na: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/3672>
- WALTEROVÁ, E. *Srovnávací pedagogika: vývoj a proměny v globálním kontextu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická

fakulta, 2006. 325 s. ISBN 80-7290-269-5

Zásady etiky výzkumu. [online] [cit. 18.1.2021] Dostupné na:
<http://www.capv.cz/index.php/cz/zakladni-udaje/clenstvi-v-capv/eticky-kodex>

Mgr. Alena Srbená, Ph.D.

*Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
alena.srbena@upol.cz*

Bc. Veronika Gajdová

*Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
veronika.gajdova01@upol.cz*